


# Kognitivno/bihevioralni pristup u tretmanu dece sa hiperkinetskim poremećajem



priredila  
Valentina Šobot,  
kl. psiholog i porodični  
terapeut

# Kada postoji potreba za kognitivno/bihejv. pristupom?

---

- medikacija nije primenjiva iz nekog razloga
- komorbidni poremećaji (depresivnost, anksioznost, teškoće učenja, porodična disfunkcija, razvojne krize, itd.)
- narušeno akademsko i socijalno postignuće
- izvestan veći efekat bihevioralni i kombinovani tretmani (u odnosu na medikamentni) imaju na kvalitet relacije dete –roditelj, roditeljski stres, anksioznost deteta i akademsko postignuće (MTA Cooperative Group, 1999)
- Jensen et al 1999, Abikoff et al. 2004, Vanden Oord ea 2007;

# Kognitivno/bihejv. intervencije

<b><i>usmerene prema detetu</i></b>	<u>individualna</u> : <b>bihevioralne intervencije</b> kognitivna terapija <u>grupna</u> - bihevioralne vršnjačke interakcije <b>letnji tretman programi</b>
<b><i>usmerene prema porodici</i></b>	<b><u>bihevioralni roditeljski trening</u></b>
<b><i>prema školi i socijalnom okruženju</i></b>	<b><u>bihevioralne školske intervencije:</u></b> bihevioralno upravljanje u učionici akademske intervencije kartice dnevnog izveštaja (Daily Report Card)

# Bihejvioralna terapija

---

- modifikacija ponašanja na osnovu principa (socijalnog) učenja

**Manipulisanje faktorima okoline koji prethode (npr. seting, okolnosti, događaji) ili su posledica **maladaptivnog ponašanja** (npr. pažnja i reakcije odraslih).**

fokusirana na konkretne probleme

lako primenljiva kod dece

Cilj tretmana

# terapijski seting

---

- **mladja deca-** zahteva saradnju i aktivno učešće roditelja i učitelja u sprovođenju plana tretmana, uz podršku, trening i superviziju terapeuta
- **starija deca i adolescenti-** samostaliji i aktivniji u tretmanu, mogu sama da sprovode plan modifikacije ponašanja i samopotkrepljenja, roditelji se uključuju u izvesnom stepenu- bihevioralni ugovori, uzajamno rešavanje problema, itd.

# Bihevioralna terapija

---



- Definisavanje i praćenje problematičnog ponašanja
- Identifikovanje i manipulisanje onim što prethodi i posledicama dečijeg ponašanja
- Nagradjivanje prosocijalnog ponašanja kroz pohvale, pozitivnu pažnju i opipljive nagrade; **ekonomija žetona**
- Umanjivanje neželjenog ponašanja kroz planirano ignorisanje, **time-out** i tehnike disciplinovanja

# dogovor sa roditeljima

---

- Ako ja radim domaći svaki dan tokom sledećih nedelju dana onda za nagradu dobijam igranje video igrice pola sata svaki dan.
- Potpis :
- Ja.....
- Mama i tata.....
- Datum.....

# UGOVOR

Ugovor važi nedelju dana, od 10- 17. aprila

---

## □ Zadaci adolescenta

- Učenje svaki dan od 15- 17 h
- Spremanje kreveta svaki dan
- Samostalno budjenje za školu

## □ Zadaci roditelja

- Dozvola za izlazak subotom do 1 h
- Ne opominjanje za učenje

## □ Potpisnici:

- Roditelj.....
- Adolescent.....
- Terapeut .....



# Kognitivno - bihejvioralna terapija

---

**Osnovna pretpostavka-** važnu ulogu u održavanju simptoma HKP imaju kognitivni deficiti deteta:

- \* Delovanje pre promišljanja
- \* Nemogućnost pronalaženja više rešenja problema
- \* Fokusiranost na ciljeve, a ne na korake do postizanja cilja
- \* Nesposobnost planiranja i procene svog ponašanja
- \* Nemogućnost predviđanja posledica ponašanja
- \* Slaba osetljivost na interpersonalni konflikt
- \* Nesposobnost da se stave u poziciju drugog

# Kognitivno - bihevioralna terapija

---

- **cilj-** uvođenje kognitivne kontrole nepoželjnog ponašanja
- razvoj internalizovanih samoregulativnih veština
- modifikovanje disfunkcionalnih uverenja kako bi se izazvala promena u ponašanju i emocijama
- eklektična u tehnikama, ali ih prilagođava uzrastu
- razvijanje opštijih veština koje će osposobiti dete da samo rešava probleme u budućnosti



# *Tehnike:*

---

*1.samoinstrukcioni trening*

*2.tehnike samokontrole* - samomonitoring  
- samoprocena  
-samopotkrepljenje

*3.trening rešavanja problema*

*4.kognitivno restrukturiranje*

*5. trening socijalnih veština*

*6.učenje akademskih veština*

# SAMOINSTRUKCIONI TRENING

---

- Samousmeravajuće tvrdnje kao taktike koje će ih voditi u rešavanju kognitivnih zadataka i socijalnih situacija:
- **1. prepoznavanje problema** - *Šta vidim ovde, Šta se ovde traži od mene da uradim*
- **2.odredjivanje strategija rešavanja** -*Treba to ponovo pažljivo da pročitam*
- **3. fokusiranje pažnje**- *Treba da se koncentrišem, Propustio sam nešto*
- **4.samonagradjujuće tvrdnje**- *Stvarno sam ovo dobro uradio*
- **5. prevladavanje neuspešnih pokušaja**- *Pogrešio sam, ali ću pokušati ponovo i onda će možda biti bolje*

# Učenje akademskih vještina

## Primer - domaći zadatak

---

- Manji zadaci:
- 1.zapisati u školi domaći
- 2. proveri da li imaš sve knjige i sveske potrebne za domaći
- 3.odluči kada ćeš početi da radiš domaći
- 4.odluči šta ćeš prvo da uradiš, šta posle toga
- 5.isplaniraj koliko vremena ti treba za domaći
- 6.uradi domaći
- 7. proveri da li sve uradio
- 8. spakuj sve knjige za školu po rasporedu časova

# Intervencije usmerene ka školi

---

## BIHEJVIORALNE INTERVENCIJE

- Usmerene na zadatak i disruptivno ponašanje u učionici
- Kroz pohvale, ignorisanje, efikasne komande, time-out
- Kartice sa dnevnim izveštajem


## AKADEMSKE INTERVENCIJE

- Manipulisanje akademskim instrukcijama i materijalima
- Strukturisanje vremena potrebnog za domaće zadatke, deljenje gradiva u jedinice, kraći ciljevi, trening vodjenja beležaka, vršnjačko učenje, povećavanje nivoa stimulacije zadatka

# Dnevni bihevioralni izveštaj (Behavior Report Cards)

(Challenging Horizons Treatment Manual, 2005)

- Cilj: unapredjenje učenika u konkretnom ponašanju ili problemu učenja

	1	nastavnik i učenik identifikuju konkretno (željeno) ponašanje koje učenik treba da unapredi (npr. ostati istrajan u radu na zadatku).
	2	nastavnik prikazuju procene učenikovog manifestovanja željenog ponašanja na redovnoj bazi ( najmanje jednom nedeljno)
	3	nastavnik obaveštava pismeno roditelje o procenama učenikovog ponašanja ( najmanje jednom nedeljno)
	4	bihevioralna potkrepljenja su obezbedjena <b>kod kuće</b> . napredak se diskutuje na individualnim sastancima nastavnika i učenika u školi.

# Karta dnevnog izveštaja ponašanja- 1

<u>PONEDELJAK</u>	<u>UTORAK</u>	<u>SREDA</u>
PONAŠANJE 1: <i>ZAPOČINJE RAD NA VRE,ME</i>		
1 2 3 <b>1</b> 4	1 2 3 4	1 2 3 4
PONAŠANJE 2: <i>EFIKASNO RADI NA ZADATKU</i>		
1 2 3 4	1 2 <b>3</b> 4	1 2 3 4
PONAŠANJE 3: <i>DONOSI MATERIJAL POTREBA ZA ČAS</i>		
1 2 3 4	1 2 <b>3</b> 4	1 2 3 4

1 = potreban je značajan napredak, 2 = izvesne teškoće, 3 = dobar rad, 4 = sjajan rad!



# KARTA DNEVNOG IZVEŠTAJA-2

Person Completing **Daily Behavior Rating Report Card**: \_\_\_\_\_

Student Name: \_\_\_\_\_

Date: \_\_\_\_\_

M T W Th F  
(Circle)

During the day, this student:

Seldom/Never

Sometimes

Most/All of Time

1. Focused attention on school work during academic periods.	0	1	2	3	4
2. Finished assigned class work.	0	1	2	3	4
3. Remained in seat during academic periods.	0	1	2	3	4
4. Avoided calling out or inappropriate verbalizations (e.g., nonsense noises).	0	1	2	3	4
5. Avoided repetitive motor behaviors (e.g., table-tapping) or playing with objects.	0	1	2	3	4
6. Complied with reasonable adult requests.	0	1	2	3	4

Comments: \_\_\_\_\_

Signature of Parent/Guardian \_\_\_\_\_ Date \_\_\_\_\_

# WERKFIGHE

datum: \_\_\_\_\_  
 ☺ : \_\_\_\_\_  
 leerkracht: \_\_\_\_\_

**Werkpunt:** .....

**Motivatie:** 1. het is wenselijk voor ☺ /10  
 2. het gedrag is storend voor leerkracht: /10  
 3. het gedrag is storend voor anderen: /10

**Doelstelling:** .....



## AANMOEDIGEN

### IK DOE MIJN BEST EN WORD AANGEMOEDIGD

van .....tot .....



## DAGELIJKS GERICHT OEFENEN

### IK OEFEN ELKE DAG

reeks 1  
 elke dag van ..... tot ..... ( )  
 elke dag van ..... tot ..... ( )  
 elke dag van ..... tot ..... ( )

reeks 2  
 elke dag van ..... tot ..... ( )  
 elke dag van ..... tot ..... ( )  
 elke dag van ..... tot ..... ( )

reeks 3  
 elke dag van ..... tot ..... ( )  
 elke dag van ..... tot ..... ( )  
 elke dag van ..... tot ..... ( )



## HULPMIDDEL INSCHAKELEN

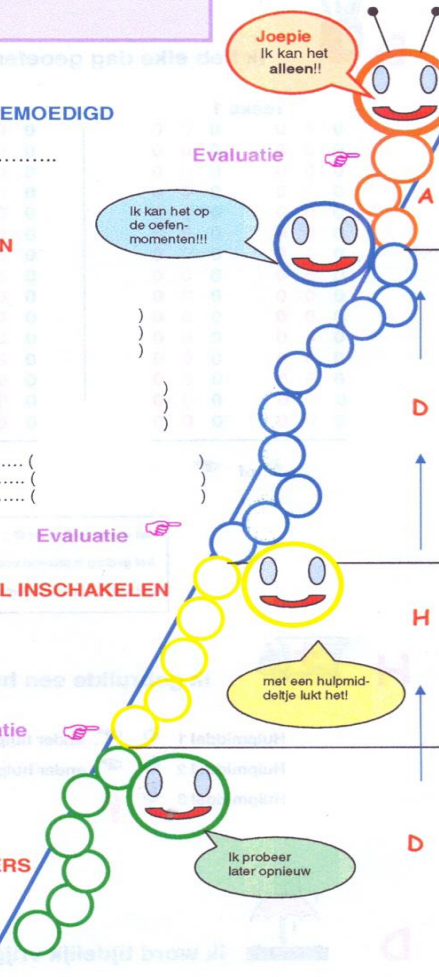
### IK KRIJG HULP

Om me te helpen gebruik ik  
 hulpmiddel 1: .....  
 hulpmiddel 2: .....  
 hulpmiddel 3: .....



## DOOR DE VINGERS ZIEN IK WORD VRIJGESTELD

van .....  
 tot .....



## Karta dnevno izvještaja ponašanja-3

- A- aplauz, pohvala
- B- dnevna rutina, zadaci
- H- pomoć, pomagala
- D- ignorisanje, ne obraća pažnju



# ZAKLJUČAK:

## Individualna psihoterapija

---

- **prednosti** - pomaže detetu da razvije adaptivnije ponašanje, da se efikasnije nosi sa simptomima HKP i da unapredi sliku o sebi
  - stvaranje pozitivnog odnosa između deteta i terapeuta-
  - podsticaj za razvoj samopoštovanja i ohrabrenje deteta
  - BT za roditelje i nastavnike obezbedjuje jednostavne i efikasne tehnike nošenja sa ponašanjem deteta i uspostavljanje reda, strukture i kontrole

### **ograničenja** –

- smanjena sposobnost samoopažanja i uvida kod hiperaktivne dece- slaba motivacija za tretman
- slabija generalizacija i trajnost terapijskih efekata
- Bihejv.terapija smanjuje unutrašnju motivaciju

## Poređenje KBT sa učenjem drugih veština u detinjstvu:

---

- ***Učenje menjanja ponašanja može se porediti sa učenjem vožnje bicikla, plivanja, čitanja, korišćenja kompjutera.***
- ***Tri su ključna faktora za sva ova učenja:***
- ***Znanje kako to da uradimo,***
- ***Želja da učimo i vežbamo,***
- ***Vreme za uvežbavanje.***